

Poštovane dame i gospodo,

Predstavljanje knjige Reli Alfandari Pardo u prostoru Galerije fresaka nije puka slučajnost. Naime, na delu placa po kojem se danas prostire Galerija fresaka do 1945. godine stajala je sinagoga Bet Izrael.

Godine 1908., Viktor Azriel, koji je rođen na Zereku, u neposrednom komšiluku, na uglu ulica Zmaja od Noćaja i Tadeuša Koščušskog, dao je planove po kojima je podignuta nova sinagoga. Neposredni izvođač radova je bio Petar Kapetanović. Azriel je još kao student dao planove za Bulijev robni magazin u ulici Kralja Petra, u blizini Saborne crkve. Stradao je u holokasustu, dok ga je hram samo za kratko nadživeo.

Osvećenju najlepše Beogradske sinagoge uopšte prisustvovao je i kralj Petar Karađorđević. Iako nije bila velikih razmera, sinagoga je bila jedan od prepoznatljivih zdanja Beograda, izdvajajući se pročeljem sa dva tornja i kupolama nalik omajadskoj Španiji. Tokom aprilskog rata 1941. sinagoga je delimično stradala u bombardovanju. Tornjevi i kupole bili su oštećeni kratežima. Zgrada je korišćena kao centralni magacin za otete predmete beogradskih Jevreja, gde je vršena trijaža kako bi se odabrali predmeti za „višu rasu“. Prema usmenim informacijama, sefardska bogomolja bila je minirana pre nacističkog bekstva iz Beograda. Stari savski – tramvajski most je spasao učitelj Miladin Zarić, Kapetan Mišino zdanje Miljan Mojašević docent germanistike, ali sinagogu niko nije mogao da spase. Zvanično, Jevreja u Beogradu više nije bilo, iz Beograda je u Nemačku prva otišla vest o tome da je „jevrejski problem“ rešen. I pored miniranja, sinagoga je predstavljala impozantnu ruševinu, koju je verovatno bilo moguće rekonstruisati. Ipak, u duhu vremena, saznajemo, prema spomen ploči na Galeriji fresaka, da: Za negovanje našeg kulturnog nasleđa, za procvat naše socijalističke kulture podigle su omladinske radne brigade ovu zgradu u 1950. godini.

Jevrejska opština učinila je neobično plemenit gest: poklonila je plac na kome je bila sinagoga gradu Beogradu, uz uslov da buduće zdanje bude korišćeno za potrebe kulture grada. Na placu sinagoge, kao i dva susedna na kojima su nekada bile kuće visokog partera, podignuta je Galerija fresaka.

Zgrada je bila zamišljena kao magacin predmeta Narodnog muzeja, ali je po odluci o osnivanju Galerije fresaka projekat poveren Bogdanu Ignjatoviću, sa zadatkom da se ostvari zdanje koje će biti pogodno za tu namenu. Bogdan Ignjatović je među ostalim zgradama podigao i nekadašnje zdanje nemačke ambasade u Beogradu, hotel Slaviju, Beogradsko dramsko pozorište.

U nadi da ćemo se večno sećati da je na ovom mestu bila najlepča sinagoga Beograda, predajem reč stučnjacima koji će prikazati samo delo Reli Alfandari Pardo.